

Program nauczania etyki w klasach I – III oraz IV – VI wzorowany jest na następujących pozycjach:

- *Ludzkie ścieżki. Kompleksowy program nauczania etyki na II, III i IV poziomie edukacyjnym* autorstwa Anny Ziemskiej, Łukasza Malinowskiego – program nagrodzony w konkursie na opracowanie programów nauczania do nowej podstawy programowej, organizowanym przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie w ramach projektu „Wdrażanie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół ze szczególnym uwzględnieniem II i IV etapu edukacyjnego”;
- *Ludzkie ścieżki. Kompleksowy program nauczania etyki na I poziomie edukacyjnym* Anny Ziemskiej, Łukasza Malinowskiego, który jest suplement do wyżej wymienionej pozycji;
- *Chcemy być lepsi* – program nauczania etyki w klasach I – III szkoły podstawowej. Program dopuszczony do użytku szkolnego przez MENiS pod numerem DKW 4014-65/00, autorstwa Marka Gorczyka.

Cele i zadania etyki w szkole:

- dobro i zło, rozróżnianie pojęć;
- normy i zasady moralne jako wyznacznik funkcjonowania między ludźmi;
- pojęcie wartości, ich hierarchizacja;
- człowiek jako osoba (godność, szacunek, poczucie sprawiedliwości);
- sumienie, a oceny moralne;
- kształcenie umiejętności krytycznego i logicznego myślenia;
- budowanie własnego systemu wartości;
- kształcenie umiejętności zastanowienia się, refleksji nad sobą i swoim systemem wartości;
- umiejętność obrony własnego stanowiska, stosowanie argumentacji i uczestnictwa w dialogu;
- nauczenie się sposobów realizowania swoich wartości w rzeczywistym świecie;
- wdrażanie do samokształcenia i pracy nad sobą;
- odkrywanie wartości ogólnoludzkich;

- kształcenie umiejętności samodzielnego podejmowania decyzji, uzasadniania wyborów i brania za nie odpowiedzialności;
- pogłębienie więzi w grupie zarówno między uczniami, jak i uczniami i nauczycielem: integracja grupy;
- pomoc w poszukiwaniu sensu życia, w poszukiwaniu swojego miejsca na ziemi;
- kształcenie samoakceptacji, tolerancji, empatii, asertywności;
- budowanie poczucia własnej wartości;
- człowiek wobec podstawowych zagadnień egzystencjalnych (narodziny, szczęście, cierpienie, śmierć);
- etyczne aspekty w relacji człowiek – przyroda;
- wartość pracy dla człowieka, aspekty etyki zawodowej.

KLASY I - III

Cel główny: kształtowanie umiejętności nawiązywania i utrzymania poprawnych kontaktów z innymi dziećmi, dorosłymi, z osobami niepełnosprawnymi, przedstawicielami innej narodowości i rasy itp.(podstawa programowa).

Szczegółowe cele kształcenia:

- Ukształtowanie pozytywnego, opartego na szacunku i prawdomówności stosunku do rówieśników i dorosłych;
- Wykształcenie pozytywnego, serdecznego stosunku do osób niepełnosprawnych, nauczanie dzieci, jak pomagać takim osobom;
- Ukazanie osób niepełnosprawnych jako pełnowartościowych partnerów i przyjaciół zarówno w pracy, jak i w czasie wolnym;
- Kształtowanie postawy tolerancji oraz zrozumienia dla odmienności związanej z niepełnosprawnością, inną narodowością, rasą religią i różnicami kulturowymi;
- WYROBIENIE serdecznej, opartej na wzajemnym zrozumieniu, postawy wobec członków rodziny;
- Wypracowanie nawyku dbałości o estetykę najbliższego otoczenia (pokoju, klasy);
- Wykształcenie postawy rzetelnego podejścia do pracy oraz szacunku dla pracy zarówno własnej, jak i cudzej;
- Ukazanie wagi i potrzeby stosowania dobrych manier w codziennych relacjach międzyludzkich;
- Wdrożenie do aktywnego i rozumnego planowania oraz spędzania wolnego czasu;
- Ukształtowanie umiejętności dostrzegania piękna w najbliższym otoczeniu i szanowanie go;
- Nauczanie dzieci, jak zachować się w takich miejscach, jak: galeria, muzeum, kino, teatr, park itp.;
- WYROBIENIE wrażliwości na problemy osób starszych i postawy szacunku wobec nich;
- Uświadomienie uczniom, że nie każdy dorosły zasługuje na miano autorytetu i nie każdego dorosłego należy we wszystkim słuchać (ze zwróceniem uwagi na konkretne sytuacje);

- Nauczenie krytycznego, rozumnego korzystania z propozycji mediów, ze zwróceniem uwagi na niebezpieczeństwo uzależnienia od telewizji, gier komputerowych, Internetu;
- Ukształtowanie postawy odwagi cywilnej, przyznawania się do popełnionych błędów, umiejętności przeproszenia i naprawiania wyrządzonych szkód;
- WYROBIE NIE POSTAWY ODPOWIEDZIALNOŚCI ZA WŁASNE SŁOWA I CZYNY;
- WYKSZTAŁCENIE POTRZEBY AKTYWNEGO UCZESTNICTWA W ŻYCIU SWOJEJ SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

Treści kształcenia oraz przewidywane osiągnięcia uczniów w trzyletnim cyklu nauczania

1. Ja i moi koledzy

- Uczeń próbuje nawiązywać kontakty z rówieśnikami, uwzględniając te czynniki, które mogą te relacje zakłócać, np. widzi zależność między wyśmiewaniem się z kogoś a poprawnością stosunków z tym kimś, złośliwością a powstawaniem konfliktów itp.
- Potrafi kontaktować się z rówieśnikami o różnym wyglądzie, narodowości, stopniu sprawności.
- Nie ocenia innych ludzi na podstawie ich zewnętrznych cech lub pochopnie, wie, że taka ocena może być źródłem przykrości dla innych ludzi.
- Nie chełpi się z żadnego powodu, nie przechwala, czy to z racji większych niż inni umiejętności w jakiejś dziedzinie, czy też z racji posiadania lepszych niż inni rzeczy.
- We wszystkich konfliktach potrafi dostrzegać winę nie tylko cudzą, ale i swoją, posiada odwagę cywilną, umie przyznać się do swych błędów.
- Jest prawdomówny, rozumie, że kłamstwo nie jest dobrym sposobem na przezwyciężanie trudności i konfliktów w życiu codziennym.

2. Ja i moja rodzina

- Uczeń docenia wartość, jaką w jego życiu stanowi rodzina.
- Rozumie, że nieodpowiednimi słowami, gestami może komuś z rodziny sprawić przykrość.
- Z szacunkiem traktuje członków rodziny, rozumie znaczenie dobrych stosunków z rodzeństwem.
- Pamięta o świętach członków rodziny

Dostrzega wagę wyrażania wdzięczności i przywiązania do rodziny, choćby za pomocą drobnych gestów, słów czy czynności.

3. Ja, mój pokój i moja klasa

- Uczeń rozumie wagę estetycznego wyglądu swojego najbliższego otoczenia.
- Rozumie, że uporządkowany pokój i klasa służą jego zdrowiu i dobremu samopoczuciu. Zdaje sobie sprawę, że jest oceniany przez innych ludzi, że dbałość o porządek i estetykę swojego otoczenia jest jego wizytówką.

4. Ja i moje obowiązki

- Uczeń potrafi odróżnić czynności wykonane byle jak od wykonanych rzetelnie.
- Rozumie, że starannie wykonana praca może być źródłem radości i satysfakcji.
- Wie, że jest oceniany ze względu na jakość swojej pracy.
- Rozumie też, że nie każdą pracę jest w stanie wykonać perfekcyjnie, że różni ludzie są uzdolnieni w różny sposób, ten, kto nie ma słuchu muzycznego, nie zaśpiewa tak jak uzdolniony śpiewak, ale może postarać się to zrobić jak najlepiej w granicach swoich możliwości.
- Ma świadomość, że „opłaca się” porządnie wykonywać pracę, że ułatwia to życie, choć pozornie może się wydawać, że jest odwrotnie.

5. Ja i moje ciało

- Uczeń rozumie potrzebę dbałości o czysty, estetyczny wygląd.
- Używa w życiu codziennym przyborów toaletowych, takich jak mydło, grzebień, szczotka.
- Wie, jakie przybory mogą służyć jemu, a jakie przeznaczone są dla dorosłych.
- Potrafi zachować się w toalecie, korzystać z umywalki zgodnie z jej przeznaczeniem.
- Umie szanować urządzenia sanitarne w szkole i w domu.
Rozumie potrzebę mycia rąk przed jedzeniem itp.

6. Ja i dobre maniery .

- Uczeń używa słów grzecznościowych: przepraszam, dziękuję, proszę – zarówno w stosunku do dorosłych, jak i rówieśników.
- Gdy przychodzi do szkoły, kłania się nauczycielom i innym osobom.
- Ustępuje miejsca innym, np. młodszym koleżankom i kolegom.
- Nie używa siły stojąc w kolejce, czekając na coś.
Potrafi zachować się przy stole, w sposób kulturalny spożywa posiłki.

7. Ja i inni uczniowie z mojej szkoły

- Uczeń pomaga swoim kolegom, zarówno w poruszaniu się po szkole, jak i w innych sytuacjach.
- Nie wykorzystuje przewagi swojej siły i doświadczenia do żadnych form oszukiwania czy wykorzystywania kolegów.
- Potrafi zachować się wobec uczniów niepełnosprawnych, nawiązać z nimi kontakt, zrozumieć ich problemy i pomóc, kiedy trzeba.
- Kolegów ze swojej i innej klasy traktuje jednakowo.
- Stosuje formy grzecznościowe w kontaktach z kolegami i koleżankami, mówi np. „cześć”, kiedy spotyka innych uczniów.
- Odróżnia bezsensowne skarżenie od sytuacji, o których powinien zawiadomić nauczyciela. Nie prowokuje bójek i nie stosuje wulgaryzmów wobec kolegów, wszystkie konflikty stara się rozwiązać polubownie, jest prawdomówny wobec rówieśników i dorosłych.

8. Ja i czas wolny

- Uczeń potrafi dobrze wykorzystać czas wolny
- Rozumie, że leniuchowanie jest marnowaniem czasu.
- Potrafi wskazać na różne formy czynnego wypoczynku, jak sport, czytanie, spacerowanie po ciekawych miejscach, spotkania z przyjaciółmi, zabawa, pomoc rodzicom, działalność plastyczna.

- Z rozsądkiem potrafi korzystać z tego, co proponują media.
- Zna kryteria, którymi powinien się kierować przy wyborze programów telewizyjnych, gier komputerowych.
- Umie dostrzec mnogość rzeczy wartych poznania i rozumie, że czas wolny może temu służyć. Potrafi tak zaplanować dzień, aby znaleźć czas na realizację własnych zainteresowań.

9. Ja i piękno w moim otoczeniu

- Uczeń potrafi dostrzec piękno zarówno w przyrodzie, jak i wśród wytworów człowieka
 - Szanuje i nie niszczy szkolnych wystaw, klasowych gazetek, potrafi docenić wysiłek kolegów włożony w powstanie różnych prac.
 - Wie, że jeśli nie podobają mu się prace innych dzieci, nie powinien ich głośno komentować.
 - Rozumie, że nie należy wyśmiewać dokonań innych, nawet jeśli uważa się je za nieudane.
 - Czuje się odpowiedzialny za estetykę swojej klasy i szkoły.
 - Potrafi należycie zachować się w muzeum, teatrze, galerii itp.
- Rozróżnia te zachowania, które szczególnie przeszkadzają innym w odbiorze dzieł sztuki.

10. Na urodzinach u koleżanki lub kolegi

- Dziecko potrafi stosownie zachować się w czasie urodzinowego przyjęcia.
- Złożyć życzenia koledze, koleżance.
- Zachować umiar w jedzeniu, nie gromadzić na talerzu jedzenia na zapas.
- Dziecko rozumie, że nie należy oceniać przyjaźni koleżanek i kolegów na podstawie wielkości czy też ceny zakupionego prezentu.
- Wie, że zabawy, żarty nie powinny uprzykrzać życia innym domownikom, że powinno się szanować zabawki, meble i inne sprzęty w domu kolegi.
- Rozumie, że nie powinien być zbyt ciekawski i zaglądać w każdy zakamarek cudzego mieszkania lub brać do ręki wszystko, co zobaczy.

11. Jestem prawdomówny

- Uczeń rozumie potrzebę mówienia prawdy zarówno dorosłym, jak i rówieśnikom.

- Wie, że tylko osoby mówiące prawdę zasługują na zaufanie.
- Rozumie, że w dalszej perspektywie kłamstwo może krzywdzić zarówno jego samego, jak i innych ludzi.

12. Dostrzegam własne błędy i potrafię się do nich przyznać

- Uczeń posiada umiejętność krytycznej oceny swoich zachowań, potrafi dostrzec winę nie tylko w innych, ale i w sobie.
- Przyznaje się do własnych błędów i przeprasza za nie.
Ponosi konsekwencje swoich błędów, pragnie je naprawić.

13. Nie oceniam innych pochopnie ani na podstawie wyglądu

Dziecko rozumie, że zbyt szybko i głośno wypowiedane negatywne oceny o innych mogą być niesprawiedliwe i krzywdzące.

14. Porządnie wykonuję swoją pracę i szanuję pracę innych

- Uczeń dostrzega korzyści dla siebie i dla innych z solidnego wykonywania pracy.
- Ma świadomość, że bardzo wiele w naszym życiu zależy od stosunku ludzi do tego, co robią. Potrafi uszanować i docenić wysiłek innych ludzi, nie niszczy wytworów ich pracy i stara się je chronić.

15. Dbam o porządek w mojej szkole i w jej otoczeniu

- Uczeń dostrzega korzyści dla siebie i dla innych z solidnego wykonywania pracy.
- Ma świadomość, że bardzo wiele w naszym życiu zależy od stosunku ludzi do tego, co robią.
- Potrafi uszanować i docenić wysiłek innych ludzi, nie niszczy wytworów ich pracy i stara się je chronić.

16. Potrafię współdziałać z innymi

- Dzieci nie tylko potrafią prezentować swoje pomysły na forum grupy, ale także wysłuchiwać uważnie poglądów innych ludzi.
- Oceniają pomysły nie ze względu na to, kto jest ich autorem, ale ze względu na przydatność danego pomysłu do rozwiązania jakiegoś problemu.
- Nie wyśmiewają też mniej udanych pomysłów, ale starają się wykazać za pomocą argumentów ich słabe strony, w sposób poważny traktują swoich rozmówców.
-

17. Oglądam telewizję, DVD, czytam prasę, korzystam z komputera

- Dzieci potrafią dostrzegać zalety i zagrożenia związane z telewizją.
- Odróżnić programy wartościowe od bezwartościowych.
- Krytycznie odnosić się do przekazywanych przez media treści.
- Nie traktować wszystkiego jako niezaprzeczalnych prawd.
- Znają pojęcie uzależnienia od telewizji czy komputera, potrafią korzystać z mediów w sposób „planowy”, nie bezmyślny i automatyczny.
- Dostrzegają rolę dorosłych jako przewodników po świecie mediów, zwracają się do nauczyciela, rodzica po radę dotyczącą tego, jakie programy TV lub gry czy programy edukacyjne warte są uwagi.
- Z dystansem potrafi odnieść się do reklam.
- Zdaje sobie sprawę z tego, że reklama może być narzędziem manipulacji, że może wymuszać czy wzbudzać pragnienie posiadania różnych rzeczy, niekoniecznie potrzebnych czy wartościowych.

18. Aktywnie uczestniczę w życiu szkoły

- Uczniowie dostrzegają wagę aktywnego uczestnictwa w życiu szkoły.
- Rozumieją, że bierność prowadzi do zmniejszenia ich wpływu na otaczającą rzeczywistość.
- Zauważają potrzebę uczestnictwa w wyborach do samorządu szkolnego, klasowego.

Procedury osiągnięcia celów

Różne formy ekspresji	Formy pracy ucznia – rodzaje ćwiczeń i kształtowane umiejętności
Słowna	<ul style="list-style-type: none"> • Uczeń próbuje określać cechy charakteru bohaterów wykorzystywanych utworów literackich • Oceniać ich postępowanie według racjonalnych kryteriów. • Uzasadnia swoje sądy. • Odróżnia w tekście treści humorystyczne od poważnych, wymagających przemyślenia. • Wyodrębnia sedno wysłuchanego opowiadania, określa główny problem. • Czyta teksty ze zrozumieniem zawartych w nich problemów moralnych. • Bierze udział w recytacjach i inscenizacjach na podstawie omawianych utworów. • Tworzy własne teksty. • Wysłuchuje relacji i poglądów innych osób. • Ocenia różne zjawiska związane z rozwojem techniki, stara się dostrzec ich możliwe konsekwencje (telewizja, Internet itp.)
Plastyczna	<ul style="list-style-type: none"> • Uczeń dostrzega związki między ekspresją słowną a plastyczną, np. karykatura wyrażona słownie i za pomocą rysunku. • Uczeń ilustruje poznane czy przeżyte sytuacje. • Bierze udział w organizowaniu wystaw, prezentacji. • Wykonuje (także w grupach) ilustracje do tekstów, scenografie. • Wyrabia w sobie wrażliwość na piękno.
Gest, ruch, mimika	<ul style="list-style-type: none"> • Uczeń wyraża emocje, uczucia, stany za pomocą „języka ciała”. • Odczytuje stany innych osób na podstawie ich ruchów, min. • Potrafi „pokazać”, jak zmienić, naprawić jakąś sytuację. • Inscenizuje różne scenki wraz z koleżankami i kolegami, posługując się pantomimą.

Ocenianie

Ocena z etyki, w większym stopniu niż w przypadku innych przedmiotów, uwzględnia wysiłek, wkład pracy i zaangażowanie ucznia. Nie ocenia się poglądów ucznia, te jawnie fałszywe poddaje się dyskusji, oczekując ich zmiany pod wpływem argumentacji i pouczających przykładów.

KLASY IV - VI

Cele ogólne:

- Rozpoznawanie elementarnych wartości, wśród których na pierwszym miejscu jest dobro .
- Odróżnianie dobra od zła w zakresie elementarnym.
- Kształtowanie empatii.
- Kształtowanie postawy refleksyjnej wobec omawianych zagadnień dotyczących człowieka, jego najbliższego otoczenia (rodziny, przyjaciół, kolegów, osób starszych, osób niepełnosprawnych itp.), środowiska przyrodniczego, stosunku do własnej natury (uczuć, motywacji itp.) i określonych sytuacji życiowych.

Cele szczegółowe:

Wiedza:

- Wiedza ogólna dotycząca przedmiotu, celu i zakresu etyki.
- Wiedza na temat elementarnych wartości.
- Wiedza na temat praw i obowiązków młodego człowieka wobec siebie i innych.
- Wiedza na temat uczuć, emocji, słabszych i mocniejszych stron własnych oraz innych osób.
- Wiedza na temat obszaru kulturowego, w którym uczeń żyje, wraz z konsekwencjami takimi jak: religia, sztuka, system wartości, przy jednoczesnym uświadamianiu i zaznaczaniu istnienia alternatywnych obszarów i systemów kulturowych
- Wiedza na temat ogólnych problemów moralnych występujących zarówno w najbliższym otoczeniu, jak i w świecie (np. ochrona środowiska naturalnego).

Umiejętności:

- Umiejętność odróżniania dobra od zła.

- Umiejętność identyfikowania dobra i zła w różnych formach (w treściach poszczególnych opowieści – konkretne postacie i ich działania, symbole, przypowieści, przenośnie).
- Umiejętność nazywania elementarnych pojęć moralnych i posługiwania się nimi we właściwych kontekstach (np. sprawiedliwość, wytrwałość, honor, dzielność etyczna, sumienie itp.).
- Umiejętność odróżniania treści etycznych od religijnych.
- Umiejętność rozpoznawania stanów uczuciowych oraz ich następstw (np. złości).
- Umiejętność formułowania prostych wypowiedzi i wniosków związanych z omawianym tematem.
- Umiejętność kulturalnego dyskutowania – wyrażania własnego zdania z użyciem prostej argumentacji oraz słuchania wypowiedzi koleżanek i kolegów, bez przerywania itp.
- Umiejętność poszanowania dla odmiennych postaw i poglądów wyrażanych przez koleżanki i kolegów.
- Umiejętność podejmowania prostych decyzji.
- Umiejętność przewidywania ewentualnych konsekwencji dokonanych wyborów i decyzji, łączenie przyczyny i skutku.

Postawy:

- Wrażliwość na wartości – z dobrem na czele.
- Wrażliwość na dobro i jego przejawy, gotowość do chronienia dobra.
- Budowanie fundamentów własnej hierarchii wartości na miarę rozeznania realnego świata.
- Budowanie poczucia własnej godności, niepowtarzalności i wyjątkowości jako osoby, dostrzeganie i poszanowanie tych samych cech u innych osób.
- Przekonanie o potrzebie doskonalenia się moralnego (np. postawa rycerska).
- Otwartość i wrażliwość na potrzeby innych osób oraz wszelkich istot żywych.
- Wrażliwość na problemy środowiska naturalnego i uświadomienie konieczności chronienia go.
- Przekonanie o słuszności postawy aktywnej, rozszerzonej również na pole działań ogólnospołecznych (np. udział w akcjach charytatywnych).

Treści nauczania:

1. Wstęp – co to jest etyka?

- Narodziny etyki.
- Postępowanie: jak bym postąpił w danej sytuacji. Ocenianie postępowania innych. Powinność i jej znaczenie.
- Etyka w życiu codziennym: zadawanie pytań. Dokonywanie wyborów. Nawyki i zwyczaje.
- Normy: normy etyczne i prawo.
- Czym jest wartość? Obiektywizm wartości. Życiowe wybory między wartościami.

2. Poznawanie siebie, dostrzeganie cech indywidualnych własnych i najbliższych osób.

- Poznawanie samego siebie: opisywanie postaci. Tożsamość.
- Zagadnienie tego, kim jesteśmy. Jak oceniają nas inni i na jakiej podstawie. Jak ważne jest imię. Co to znaczy „być sobą”?
- „Jak być sobą?”. Waga poznania samego siebie.

3. Wyjaśnianie prawdziwego znaczenia własnych zachowań oraz ich przyczyn i konsekwencji.

- Konsekwencje. Stawianie warunków. Wyrządzanie krzywdy i jej doznawanie. Etyczny wybór.
- Kłamstwo i prawda. Wydawanie sądów. Czy dobro i zło zależą od sytuacji? Pojęcia: dobra, odwagi, bohaterstwa. Moralność jako coś, co musimy wydobyć z siebie.
- Dlaczego postępuję w jakiś sposób? Nasze zachowanie wobec kogoś. Poczucie winy, lekceważenie,

4. Człowiek jako osoba, godność człowieka.

- Człowieczeństwo: próba zdefiniowania człowieka. Natura człowieka.
- Rozważania o śmierci: dzieci chore i najbliżsi, śmierć w mediach i filmach. Oswajanie się ze śmiercią bliskich osób. W jakim sensie śmierć czyni nas istotami ludzkimi?
- Miłość: moc miłości. Potrzeba miłości. Miłość w literaturze i sztuce. Rodzaje miłości.

- Prawda: różne znaczenia słowa „prawda”. Zdania prawdziwe. Paradoksy i zagadki związane z prawdą.
- Tolerancja: inność w grupie. Pozytywny ideał tolerancji. My i nietolerancja. Tolerancja a obojętność.
- Zło: istnienie zła. Pojęcie zła moralnego. Szukanie usprawiedliwień. Niezawinione cierpienie.

5. Przyjmowanie odpowiedzialności za siebie.

- Odpowiedzialność: różne rodzaje odpowiedzialności. Sumienie. Granice odpowiedzialności.

6. Prawa i obowiązki, zasady i reguły postępowania, w tym także w ruchu drogowym.

- Lista praw i obowiązków (szkolne, prawa człowieka i dziecka, prawo karne, ruch drogowy, dekalog, obowiązki domowe)
- Prawa a zasady.
- Szczegółowe prawa,
- Prawa: znaczenie posiadania prawa do czegoś. Różne sposoby walki o prawa. Lista praw powszechnych – Konwencja Praw Dziecka, Deklaracja Praw Człowieka.

7. Uczestnictwo w grupie, porozumiewanie się z innymi.

- Klimat grupowy. Sposoby przedstawiania się. Wyrażanie swoich uczuć. Symbolika grupy.
- Porozumiewanie się. Wymiana myśli. Aktywne słuchanie. Komunikowanie się. Język niewerbalny.
- Asertywność.
- Współdziałanie. Wspólne budowanie i opowiadanie.

8. Wolność i jej różne rozumienie, autorytety i wzory osobowe.

- Wybór wzorców moralnych – kryteria.
- Lista autorytetów, wzorców – osoby publiczne, z najbliższego otoczenia, z filmu lub literatury.

- Autorytet: pojęcie autorytetu. Autorytet moralny i religijny. Potrzeba autorytetu. Krytyka.
- Wolność: wolność jako wartość. Niewolnictwo. Wolna wola. Wolność jako istota człowieczeństwa. Ograniczenia wolności.

9. Praca i jej wartość dla człowieka.

10. W świecie wartości: pokój, szacunek, szczęście, pokora, uczciwość, prostota, jedność.

11. Uzasadnianie opinii, wydawanie sądów, kryteria ocen, między innymi w odniesieniu do zjawisk społecznych na poziomie małej grupy, społeczności szkolnej i społeczności lokalnej.

- Wątpienie jako metoda poznawcza.
- Uzasadnianie przekonań: konieczność uzasadniania. Sposoby uzasadniania swoich poglądów lub działań.

12. Problematyka wybranych zagadnień bioetycznych i związanych z ochroną środowiska.

- Przyroda i jej znaczenie dla człowieka: stosunek człowieka do przyrody. Ochrona przyrody i jej konieczność. Relacje człowiek - zwierzęta. Postępowanie człowieka wobec zwierząt.

Procedury osiągnięcia celów

Różne formy ekspresji	Formy pracy ucznia – rodzaje ćwiczeń i kształtowane umiejętności
Słowna	<ul style="list-style-type: none"> • Uczeń próbuje określać cechy charakteru bohaterów wykorzystywanych utworów literackich • Oceniać ich postępowanie według racjonalnych kryteriów. • Uzasadnia swoje sądy. • Odróżnia w tekście treści humorystyczne od poważnych, wymagających przemyślenia. • Wyodrębnia sedno wysłuchanego opowiadania, określa główny problem. • Czyta teksty ze zrozumieniem zawartych w nich problemów moralnych. • Bierze udział w recytacjach i inscenizacjach na podstawie omawianych utworów. • Tworzy własne teksty. • Wysłuchuje relacji i poglądów innych osób. • Ocenia różne zjawiska związane z rozwojem techniki, stara się dostrzec ich możliwe konsekwencje (telewizja, Internet itp.)
Plastyczna	<ul style="list-style-type: none"> • Uczeń dostrzega związki między ekspresją słowną a plastyczną, np. karykatura wyrażona słownie i za pomocą rysunku. • Uczeń ilustruje poznane czy przeżyte sytuacje. • Bierze udział w organizowaniu wystaw. • Wykonuje ilustracje do własnych tekstów.. • Wyrabia w sobie wrażliwość na piękno.
Gest, ruch, mimika	<ul style="list-style-type: none"> • Uczeń wyraża emocje, uczucia, stany za pomocą „języka ciała”. • Odczytuje stany innych osób na podstawie ich ruchów, min. • Potrafi „pokazać”, jak zmienić, naprawić jakąś sytuację. • Inscenizuje różne scenki wraz z koleżankami i kolegami, posługując się pantomimą.

Ocenianie:

Ocenię podlega:

- aktywne uczestniczenie w lekcji,
- wypowiedzi ustne,
- wypowiedzi pisemne,
- przygotowanie materiałów do lekcji,
- przygotowanie argumentów do dyskusji,
- prowadzenie zeszytu,
- prace domowe,
- sprawdziany,
- prezentacje,
- prace dodatkowe.

Celujący:

- samodzielne przygotowanie prezentacji/projektu,
- wzorowe prowadzenie zeszytu,
- aktywny udział we wszystkich lekcjach,
- posługiwanie się ze zrozumieniem elementarnymi pojęciami z zakresu etyki,
- systematyczne przygotowanie do lekcji,
- podejmowanie zadań dodatkowych,
- samodzielne inicjowanie pewnych działań, jak na przykład zaproponowanie i opracowanie tematu związanego z omawianym zagadnieniem, lecz zdecydowanie w stopniu wykraczającym poza standard i program obowiązkowy.

Bardzo dobry:

- systematyczne przygotowanie do lekcji,
- czynny udział w zajęciach/dyskusjach,
- posługiwanie się ze zrozumieniem elementarnymi pojęciami z zakresu etyki/filozofii,
- wzorowe prowadzenie zeszytu, odrobione prace domowe.

Dobry:

- systematyczne przygotowanie do lekcji,
- częsty udział w dyskusjach, rozumienie elementarnych pojęć z zakresu etyki/filozofii,
- dobrze prowadzony zeszyt,
- odrobione prace domowe,

Dostateczny:

- rozumienie omawianych zagadnień,
- sporadyczny udział w dyskusjach,
- prowadzenie zeszytu,

Dopuszczający:

- bierny udział w lekcjach, prowadzenie zeszytu,

Niedostateczny:

- niespełnienie powyższych warunków.

Aby poprawić ocenę, uczeń powinien uzupełnić zaległe prace, zaliczyć sprawdziany lub poprosić o wyznaczenie prac dodatkowych i odrobić je w terminie ustalonym przez nauczyciela.